

เอกสารวิชาการฉบับที่ ๒๐/๒๕๕๑

Technical Paper no. 20/2008

ชีววิทยาการสืบพันธุ์และการพัฒนาตัวอ่อนทากปลี้อย ชนิด *Phestilla lugubris* Bergh, 1870

REPRODUCTIVE BIOLOGY AND EMBRYONIC DEVELOPMENT OF
NUDIBRANCH; *Phestilla lugubris* Bergh, 1870

โดย

ราตรี สุขสุวรรณ

Ratree Sukswan

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเลและป่าชายเลน **Phuket Marine Biological Center**
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง **Department of Marine and Coastal Resources**
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **Ministry of Natural Resources and Environment**

เอกสารวิชาการฉบับที่ ๒๐/๒๕๕๑

Technical Paper no. 20/2008

ชีววิทยาการสืบพันธุ์และการพัฒนาตัวอ่อนทากปลี้อย ชนิด *Phestilla lugubris* Bergh, 1870

**REPRODUCTIVE BIOLOGY AND EMBRYONIC DEVELOPMENT OF
NUDIBRANCH; *Phestilla lugubris* Bergh, 1870**

โดย

ราตรี สุขสุวรรณ

Ratree Suksuwan

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน **Phuket Marine Biological Center**

ตู้ ป.ณ. ๖๐ อ. เมือง จ. ภูเก็ต ๘๓๐๐๐

P.O. Box 60, Phuket 83000

โทร. (๐๗๖) ๓๙๑๑๒๖ , ๓๙๑๑๒๘

Tel. (076) 391126, 391128

๒๕๕๑

2008

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	1
ABSTRACT	2
คำนำ	3
วัตถุประสงค์	5
วิธีดำเนินการ	5
ผลการศึกษาและวิจารณ์ผล	6
สรุปผลการศึกษา	12
ข้อเสนอแนะ	12
เอกสารอ้างอิง	13
ภาคผนวก	15

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงจำนวนครั้งของการวางไข่และความคืบหน้าของทารกเปลือย (<i>Phestilla lugubris</i>)	7
2 ระยะเวลาและอัตราการฟักของไข่ทารกเปลือยจากไข่เริ่มแบ่งเซลล์จนเป็นตัวอ่อนระยะ veliger	8
3 พัฒนาการของไข่ทารกเปลือยที่ได้รับการผสมไปเป็นตัวอ่อนระยะต่างๆ	9

สารบัญภาพ

รูปที่	หน้า	
1	ลักษณะทั่วไปของทากเปลือยชนิด <i>Phestilla lugubris</i>	4
2	ลักษณะการวางไข่แบบริบบิ้นที่ยึดติดกับก้อนปะการังของทากเปลือย	6
3	ลักษณะแถบไข่รูปร่างเป็นวงกลมรัศมีเท่ากัน(a) และลักษณะเซลล์ไข่วางกระจายอย่างสม่ำเสมอ (b)	7

ชีววิทยาการสืบพันธุ์และการพัฒนาตัวอ่อนทากเปลือกชนิด *Phestilla lugubris* Bergh, 1870

ราตรี สุขสุวรรณ

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน ตู๊ ปณ. ๖๐ อ. เมือง จ. ภูเก็ต ๘๓๐๐๐

บทคัดย่อ

ศึกษาชีววิทยาการสืบพันธุ์และการพัฒนาการของตัวอ่อนจนถึงระยะก่อนลงเกาะคลานบนพื้น ของทากเปลือกชนิด *Phestilla lugubris* Berg, 1870 ซึ่งเก็บรวบรวมจากชายฝั่งทะเลจังหวัดภูเก็ต จำนวน 3 ตัว เป็นเวลา 2 เดือน พบว่า มีการวางไข่ ตัวละ 2 ครั้ง ห่างกันครั้งละประมาณ 7–15 วัน ไข่มีลักษณะเป็นแถบริบบิ้น สามารถวางไข่ได้มากที่สุดถึง 58 แถบต่อครั้ง ความคกของไข่ ตั้งแต่ 68,850–665,550 ฟองต่อครั้ง ระยะเวลาในการฟัก อยู่ระหว่าง 2–7 วัน มีอัตราเฉลี่ยการฟัก มากที่สุดร้อยละ 29.3 ในวันที่ 4 และรองลงมา ร้อยละ 25.9 ในวันที่ 5 พัฒนาการของ ตัวอ่อน ที่ฟักออกจากถุงไข่เป็นแพลงก์ตอนลอยในน้ำ ใช้ระยะเวลาระหว่าง 7–11 วัน แบ่งออกได้เป็น 7 ระยะ คือ cleavage, blastula, gastrula, early veliger larva, veliger larva, early veliger และ veliger หลังจากนั้นตัวอ่อนจะ สลัดเปลือกทิ้ง โดยมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างและเริ่มลงเกาะคลานบนพื้น เพื่อเข้าสู่ระยะวัยรุ่นและเต็มวัยต่อไป

คำสำคัญ: ชีววิทยาการสืบพันธุ์ การพัฒนาตัวอ่อน ทากเปลือก

**REPRODUCTIVE BIOLOGY AND EMBRYONIC DEVELOPMENT OF
NUDIBRANCH, *Phestilla lugubris* Bergh, 1870**

Ratree Suksuwan

Phuket Marine Biological Center, P.O. Box 60, Phuket 83000, Thailand

ABSTRACT

Reproductive biology and embryonic development of 3 collected gravid females nudibranch, *Phestilla lugubris* Bergh, 1870 from the Phuket coast were studied for 2 months. Each nudibranch laid their egg twice, range 7-15 days, ribbon-shape, maximum 58 ribbons/time, fecundity between 68,850 to 665,550, hatching period 2-7 days. Average hatching was highest in day 4 (29.4 %) and day 5 (25.9 %) respectively. Embryonic development as plankton larva, range from 7-11 days, was divided into 7 stages as follows; cleavage, blastula, gastrula, early veliger larva, veliger larva, early veliger and veliger. The veliger was metamorphosed and settled on substrate as juvenile and later adult.

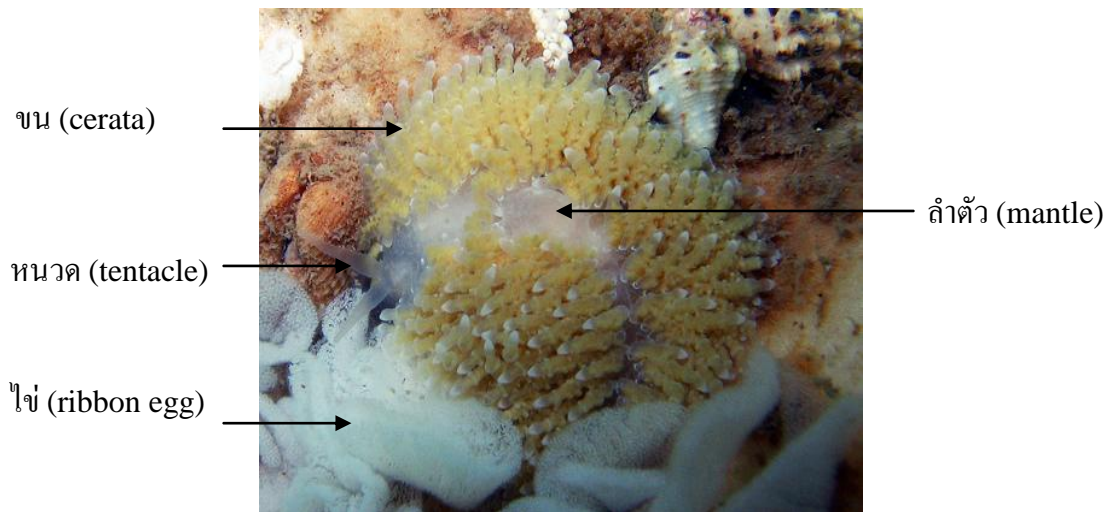
Key words: Reproductive biology, embryonic development, nudibranch

คำนำ

ทากเปลือย (Nudibranch) เป็นสัตว์ขนาดเล็กมีสีสันสวยงามได้ชื่อว่าเป็นอัญมณีแห่งท้องทะเล เป็นกลุ่มย่อยกลุ่มหนึ่งของทากทะเล (Sea slugs) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับพวกหอย (Phylum Mollusca, Class Gastropoda, Subclass Opisthobranchia, Order Nudibranchia) และเป็นกลุ่มที่มีจำนวนความหลากหลายทางชนิดมากที่สุด (Kozzloff, 1990; Well and Bryce, 1993) โดยทั่วโลกมีมากกว่า 3,000 ชนิด (Oceanlink.island.net. 2008. <http://www.oceanlink.island.net/biodiversity/nudibranchs.html> มี 4 อันดับย่อย (suborder) ได้แก่ Doridoidea, Eulidoidea, Phanorbrachia และ Porostomata (Animal diversity web. 2008. <http://animaldiversity.ummz.umich.edu>) ส่วนใน Nudipixel.net. 2008 <http://www.nudipixel.net/taxonomy/> รายงานไว้มีจำนวน 6 อันดับย่อย ได้แก่ Arminina, Dendronotina, Doridacea, Aeolidina, Phanorbrachia และ Porostomata

ทากเปลือยชนิด *Phestilla lugubris* Bergh, 1870 (รูปที่ 1) อยู่ในอันดับย่อย Aeolidina ครอบครัวย Terpigedidae มีลักษณะที่สำคัญคือจะสร้าง mantle ให้มีลักษณะคล้ายเขาสัตว์ปลายแหลมอ่อนนุ่ม หรือคล้ายนิ้วมือยื่นขึ้นมา เรียกว่า cerata อยู่บนแต่ละข้างของ mantle จากส่วนหัวถึงปลายหาง และมีสีแตกต่างกันออกไป ส่วนปลายเป็นสีขาวและบวมป่อง ขนาดตัวเต็มวัยมีความยาวตัวตั้งแต่ 30 ถึง 40 มิลลิเมตร พบแพร่กระจายตามแนวชายฝั่งเขตนํ้าตื้น ในแถบมหาสมุทรอินเดียจนถึงมหาสมุทรแปซิฟิก ฝั่งตะวันตก และมักพบทากเปลือยชนิดนี้อยู่บนปะการังสกุล *Porites* ซึ่งเป็นการเลือกกินอาหารเฉพาะปะการังสกุลนี้เท่านั้น (Rudman, 1981) โดยทากเปลือยจะหลบซ่อนตามรอยแยก หรือซอกของปะการังเพื่อป้องกันการถูกล่า และมักอาศัยอยู่เป็นระยะเวลานานหลายสัปดาห์ โดยจะเริ่มกินตัวปะการัง (polyps) ไปเรื่อย ๆ จนเป็นบริเวณกว้าง เหลือแต่โครงสร้างหินปูนไว้รอบ ๆ ตัวของมันเอง

ในประเทศไทยที่มีรายงานการศึกษาทากเปลือยไว้ โดยณรงค์พล (2544) ได้สำรวจชนิดของทากเปลือยทั้งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 60 ชนิด แต่ไม่มีทากเปลือยชนิด *P. lugubris* ในรายงาน เช่นเดียวกับ กิติธร และ วีระพงศ์ (2551) ได้สำรวจทากทะเลจากฝั่งอ่าวไทยพบว่ามีจำนวน 27 สกุลจำนวน 34 ชนิด แต่ไม่พบทากชนิด *P. Lugubris*

รูปที่ 1 ลักษณะทั่วไปของทากเปลือยชนิด *Phestilla lugubris* จาก Marinelifephotography.com. 2008
<http://www.marinelifephotography.com/marine/marine.htm>

ทากเปลือยมีเพศผู้และเพศเมียในตัวเดียวกัน (hermaphrodites) มี gonad เพียงอันเดียว ภายในแบ่งเป็นส่วนที่สร้างไข่และสเปิร์ม เรียกว่า ovo-testis แม้ว่าทากเปลือยจะมีเซลล์สืบพันธุ์แบบเพศผู้และเพศเมียอยู่ในตัวเดียวกันแต่จะไม่ผลิตเซลล์สืบพันธุ์พร้อมกัน การสืบพันธุ์ในทากเปลือยมีการผสมพันธุ์ระหว่างทาก 2 ตัว (Ellis, 1998) ทากเปลือยชนิด *Aeolidiella glauca* มีการปฏิสนธิแบบภายใน (internally fertilized) ซึ่งแตกต่างจากทากเปลือยชนิดอื่น โดยเพศผู้จะส่งสเปิร์มผ่านไปยังส่วนหลังของกลุ่มผสมพันธุ์และจะถูกเก็บไว้ในเนื้อเยื่อชั้นใน (Haase and Karlsson, 2000) การแลกเปลี่ยนสเปิร์มข้ามตัวทากนั้นเกิดขึ้นประมาณร้อยละ 88 และในจำนวนนี้จะไม่ประสบความสำเร็จในการผสมพันธุ์ร้อยละ 30 และพบว่าทากที่ได้รับการผสมข้ามตัวจะสามารถผลิตไข่ได้มากกว่าทากที่ผสมในตัวเอง (Karlsson and Haase, 2002)

ลักษณะไข่ของทากเปลือยมีหลายขนาด หลายแบบ และหลายสี ขึ้นอยู่กับแต่ละชนิดของทากเปลือย เช่น ในพวก Dorids จะออกไข่เป็นแบบริบบิ้น ในพวก Aeolids และ Dendronotids ออกไข่เป็นแบบสาย และบางชนิดลักษณะไข่เป็นแบบเป็นกลุ่ม (Kozzloff, 1990) ลักษณะของการวางไข่และจำนวนของไข่ทากสามารถใช้ในการจำแนกชนิดได้ จำนวนของไข่ที่วางออกมาขึ้นอยู่กับชนิดของทากเปลือยนั้นๆ ซึ่งอาจมีจำนวนน้อยจนถึงจำนวนมากเป็นล้านฟอง (Gosliner, 1982) โดยทั่วไปมีไข่ 1 ฟองในหนึ่งแคปซูลแต่มีทากบางชนิด เช่น *Janolus capensis* อาจจะมีไข่ถึง 45 ฟองในหนึ่งแคปซูลแต่ละแคปซูลถูกหุ้มรวมให้เป็นก้อนเดียวกัน ทากเปลือยชนิดที่มีไข่ขนาดใหญ่จะใช้เวลาในการพัฒนาและฟักออกเป็นตัวนานกว่าชนิดที่มีไข่ขนาดเล็ก (Behrens, 1991)

ทากเปลือยชนิด *P.lugubris* มีการวางไข่เป็นลักษณะแบบริบบิ้น วางไข่ได้สูงสุดถึง 25 แถบ ใช้ระยะเวลาประมาณ 79 วัน ลักษณะไข่เป็นแบบมีไข่แดงติดอยู่เป็นจำนวนมาก (lecithotrophic) ตัวอ่อนระยะ veliger ดำรงชีวิตเป็นแพลงก์ตอน มีเปลือกบางเป็นรูปรี (oblong) ซึ่งในระยะนี้ยังไม่มีการกินอาหาร ใช้ระยะเวลาเป็นแพลงก์ตอนประมาณ 7 –21 วัน เมื่อเข้าสู่ตัวเต็มวัยเปลือกจะหลุดออก โดยมีสภาพของสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง (metamorphosis) และจะเริ่มกินอาหารบนปะการังจึงต้องสัมผัสกับเมือกของปะการัง ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างจากตัวอ่อนที่ว่ายน้ำมาเป็นวัยรุ่น (Juvenile) ที่ลงคลานกับพื้น (Gosliner, 1982) และพัฒนาเป็นตัวเต็มวัยต่อไป

การพัฒนาตัวอ่อนของทากเปลือยมี 2 แบบ คือ

1. ตัวอ่อนระยะ veliger ที่ฟักออกจากถุงไข่มาดำรงชีวิตเป็นแพลงก์ตอน และสามารถลอยในน้ำได้ (free swimming)
2. ตัวอ่อนระยะ veliger มีการพัฒนาอยู่ในถุงไข่จนถึงระยะ juvenile จึงฟักออกเป็นตัวลงคลานกับพื้น โดยข้ามระยะ veliger ที่เป็น free swimming (Behrens, 1991)

เนื่องจากทากเปลือยมีลักษณะและสีสันทที่สวยงามเป็นที่สนใจของนักดำน้ำ และยังมี ความสำคัญต่อห่วงโซ่อาหารในระบบนิเวศน์ มีความพิเศษเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน จึงควรมีการศึกษาในด้านต่าง ๆ เพื่อสามารถนำมาเลี้ยงให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาชีววิทยาการสืบพันธุ์ของทากเปลือยชนิด *Phestilla lugubris*
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาตัวอ่อนระยะต่าง ๆ ของทากเปลือยชนิด *Phestilla lugubris*

วิธีดำเนินการ

เก็บตัวอย่างทากเปลือย (*Phestilla lugubris*) จากแนวปะการังบริเวณชายฝั่งของสถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน ในเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ.2550 จำนวน 3 ตัว ขนาดความยาวตัวโดยประมาณ 3.2 –3.8 เซนติเมตร เก็บในช่วงเวลาที่ระดับน้ำลดต่ำสุด นำขึ้นมาพร้อมกับก้อนปะการังชนิดที่ทากเปลือยกินเป็นอาหาร

การเก็บตัวอย่างทากเปลือยขึ้นมาเลี้ยงต้องระวังไม่สัมผัสตัวทาก นำมาเลี้ยงในถังไฟเบอร์กลาส ขนาดความจุน้ำ 2.4 ตัน ความสูงระดับน้ำ 40 เซนติเมตร มีระบบกรองเมือกด้วยเครื่องช้อนฟอง (protein skimmer) ใช้น้ำระบบปิดโดยต่อเข้ากับเครื่องควบคุมอุณหภูมิให้อยู่ในระดับ 27 องศาเซลเซียส ให้แสงสว่างเพิ่มด้วยหลอดไฟเมททัลฮาไลด์ มีช่วงความเข้มแสงอยู่ที่ 10,000 – 14,000 ลักซ์ เนื่องจากในสภาพแวดล้อมของถังเลี้ยงปกติที่ไม่มีส่วนประกอบดังกล่าว ปะการัง *Porites* ไม่สามารถทนอยู่ได้ จากนั้นประมาณ 1 เดือน จึงเริ่มวางไข่

เมื่อதாகเปลือยเริ่มวางไข่จึงย้ายแม่தாகเปลือยพร้อมกับแถบไข่ทั้งหมดที่ติดกับก้อนปะการัง แยกออกมาเลี้ยงในตู้กระจก กว้าง 35 เซนติเมตร ยาว 35 เซนติเมตร และระดับน้ำสูง 30 เซนติเมตร ภายในตู้ไม่มีระบบกรองน้ำ ให้อากาศโดยใช้หัวทราย เพื่อรอให้ลูกதாகฟักออกมาในตู้อย่างปลอดภัย

นับจำนวนไข่แต่ละครั้งด้วยการตัดตัวอย่างจากแถบไข่ 1 ตารางเซนติเมตร มานับที่ละฟองภายใต้กล้องจุลทรรศน์แล้วคำนวณเทียบกับพื้นที่ไข่ทั้งหมด

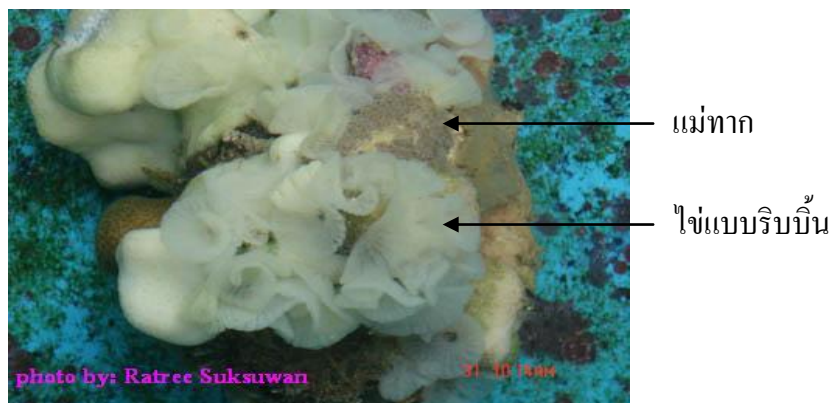
นำไข่มาศึกษาระยะพัฒนาการที่เกิดขึ้น ภายใต้กล้องจุลทรรศน์กำลังขยายต่ำ ยี่ห้อ Nikon รุ่น SMZ-10 โดยสามารถต่อกับกล้องถ่ายรูปได้

บันทึกผลพัฒนาการของไข่แต่ละระยะเป็นภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่งด้วยกล้องถ่ายรูปยี่ห้อ Sony Cyber shot รุ่น DSC-W7 เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษา

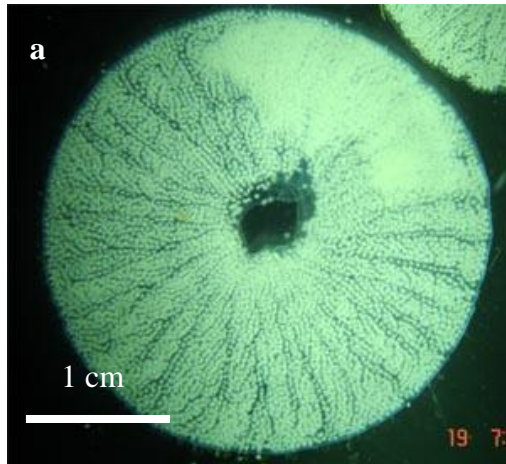
ผลการศึกษาและวิจารณ์ผล

1. ชีวิตวิทยาในการวางไข่ ความตกไข่ และอัตราการฟัก

தாகเปลือยชนิด *P lugubris* มีการวางไข่ในช่วงใกล้รุ่งเวลา 04.00 น.–07.00 น. ลักษณะไข่เป็นแบบริบบิ้นส่วนขอบด้านในของแถบไข่รวมกันเป็นเส้นเดียวสำหรับติดกับก้อนปะการัง (รูปที่ 2) แถบไข่เป็นสีขาวในช่วงแรกและจะค่อย ๆ มีสีเหลืองอ่อนเมื่อมีการพัฒนาเกิดขึ้น ลักษณะของแถบไข่เมื่อตัดออกมาจากก้อนปะการังมีรูปร่างเป็นวงกลมรัศมีเท่ากัน (รูปที่ 3 a) ภายในประกอบด้วยเซลล์ไข่จำนวนมากวางกระจายอย่างสม่ำเสมอ (รูปที่ 3b) พบว่าไข่ฟักออกเป็นตัวอ่อนระยะล่องลอย (veliger) หมดภายในเวลาประมาณ 7 วัน

รูปที่ 2 ลักษณะการวางไข่แบบริบบิ้นที่ยึดติดกับก้อนปะการังของதாகเปลือย

รูปที่ 3 ลักษณะแถบไข่รูปร่างเป็นวงกลมรัศมีเท่ากัน(a) และลักษณะเซลล์ไข่วางกระจายอย่างสม่ำเสมอ (b)

การศึกษาครั้งนี้มีแม่ทากเปลือยชนิด *P. lugubris* จำนวน 3 ตัว ซึ่งอาศัยอยู่บนก้อนปะการัง Porites แยกกันจำนวน 3 ก้อน เลี้ยงไว้ในถังที่มีสภาพแวดล้อมโดยการเลียนแบบธรรมชาติ เหมาะสมต่อการเลี้ยง ปะการังทำให้ปะการังไม่เน่าตาย และทากเปลือยสามารถมีชีวิตอยู่ได้จนกระทั่งสามารถวางไข่ แต่แต่ละตัววางไข่ 2 ครั้ง และสามารถวางไข่ได้สูงสุดจำนวน 58 แถบ ต่างจากที่ Rudman (1981) กล่าวไว้ว่า ทากเปลือยสามารถวางไข่ได้สูงถึง 25 แถบต่อครั้ง ขึ้นอยู่กับขนาดและความสมบูรณ์ของแม่ทากนั้น ลักษณะไข่ของทากเปลือยเป็น แถบเรียบมัน เมื่อแผ่ออกเป็นวงกลมเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.2 เซนติเมตร ความดกไข่โดยเฉลี่ยอยู่ในช่วง 68,850 – 665,550 ฟองต่อการวางไข่ 1 ครั้ง (ตารางที่ 1) โดยขึ้นอยู่กับความยาวของแถบไข่ ทากเปลือยมีความ ดกไข่สูงมากเช่นเดียวกับที่ Chia and Koss (1978) กล่าวไว้ว่า ทากทะเลทุกชนิดมีการวางไข่ในปริมาณที่สูง เนื่องจากมีอัตราการรอดต่ำ

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนครั้งของการวางไข่และความดกไข่ของทากเปลือย ชนิด *Phestilla lugubris*

ตัวอย่างทาก	วันที่วางไข่	จำนวนไข่ (แถบ)	จำนวนไข่ (ฟอง)
ตัวที่ 1	ครั้งที่ 1 (13 ต.ค.50)	19	218,025
	ครั้งที่ 2 (22 ต.ค.50)	6	68,850
ตัวที่ 2	ครั้งที่ 1 (15 ต.ค.50)	21	240,975
	ครั้งที่ 2 (31 ต.ค.50)	58	665,550
ตัวที่ 3	ครั้งที่ 1 (1 พ.ย.50)	11	126,225
	ครั้งที่ 2 (8 พ.ย.50)	28	321,300

อัตราการฟักเป็นตัวของลูกทากขึ้นอยู่กับปัจจัยทางพันธุกรรม คุณภาพของพ่อแม่พันธุ์ และสภาพ สิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพัฒนาการ ของทากเปลือยครั้งนี้ พบว่าไข่ในแถบเดียวกันมีระยะเวลาที่ใช้ในการ

ฟักอยู่ในช่วง 2–7 วัน จึงฟักออกมาเป็นตัวอ่อนระยะล่องลอย (veliger) ได้หมด ต่างจากที่ Rudman (1981) รายงานไว้ว่า การพัฒนาตัวอ่อนใช้ระยะเวลาหลังจากวางไข่ 7 – 9 วัน จึงจะฟักออกจากไข่

อัตราการฟักโดยเฉลี่ยมีการฟักออกจากถุงไข่มาเป็นลูกทากวัยอ่อนระยะ veligers มากที่สุดคือ 4 วัน คิดเป็นร้อยละ 29.3 และรองลงมาคือ 5 วัน คิดเป็นร้อยละ 25.9 ดังแสดงในตารางที่ 2

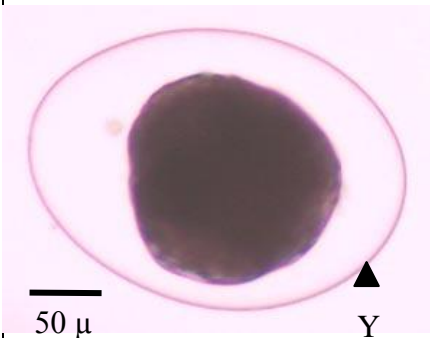
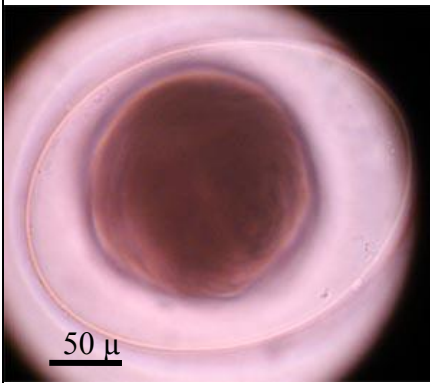
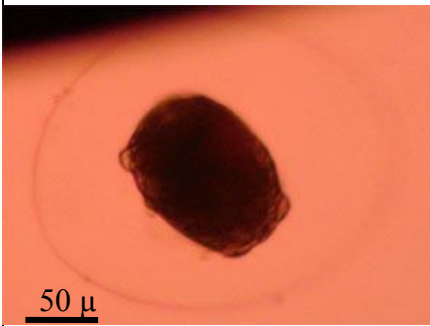
ตารางที่ 2 ระยะเวลาและอัตราการฟักของไข่ทากเปลือกจากไข่เริ่มแบ่งเซลล์จนเป็นตัวอ่อนระยะ veliger

เวลาที่ฟัก (วัน)	อัตราการฟักต่อครั้งโดยเฉลี่ย (%)	อัตราการฟักสะสมโดยเฉลี่ย (%)
2	6.9	6.9
3	15.5	22.4
4	29.3	51.7
5	25.9	77.6
6	15.5	93.1
7	6.9	100.0

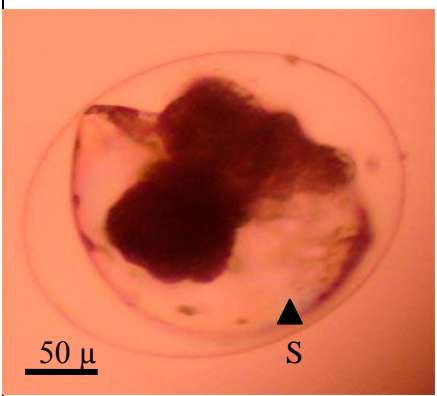
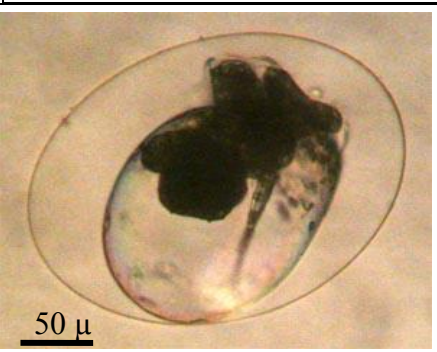

2. การพัฒนาตัวอ่อนของทากเปลือกระยะต่าง ๆ

ไข่ทากเปลือกชนิด *P lugubris* ที่ได้รับการผสมแล้ว (fertilized egg) หลังจากถูกวางออกมา จะมีการพัฒนาหรือแบ่งเซลล์เป็นแบบ spiral เข้าสู่ระยะ gastrula และพัฒนามาเป็นทากวัยอ่อนระยะ early veliger ซึ่งจะเริ่มสร้างเปลือกขณะที่ยังอยู่ภายในถุงไข่ จากนั้นฟักออกจากถุงไข่มาเป็นตัวอ่อนระยะล่องลอย (veliger) โดยที่ตัวอ่อนยังติดอยู่กับเปลือกและสามารถล่องลอยอย่างอิสระ โดยใช้ cilia พัดโบก จากนั้นจะเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปร่างโดยสลัดเปลือกทิ้งมาเป็นตัวอ่อนที่ล่องลอยเพื่อหาที่ลงเกาะหรือกลาน และพัฒนารูปร่างเป็นลักษณะเหมือนตัวเต็มวัยต่อไป รายละเอียดจากการศึกษาระยะต่าง ๆ ภายใต้กล้องจุลทรรศน์ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3

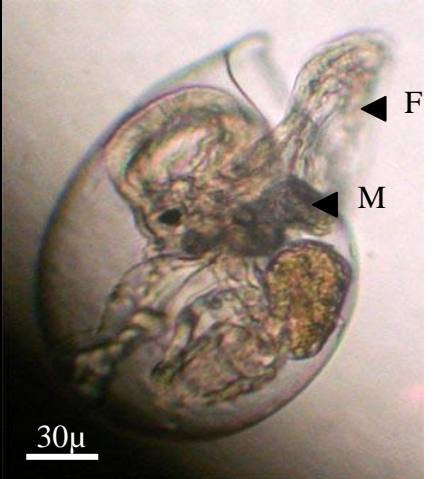
ตารางที่ 3 พัฒนาการของไข่ทาเกเปลื่อยที่ได้รับการผสมไปเป็นตัวอ่อนระยะต่างๆ

ภาพที่	ระยะ	ช่วงเวลา	ลักษณะที่เกิดการเปลี่ยนแปลง
50 μ Y 1.	cleavage stage	0–5 ชม.	cytoplasm ขยายออกจากด้าน animal pole ไปยังด้าน vegetal pole และมีการแบ่งเซลล์ แบบ spiral cleavage เกิดขึ้นภายในถุงไข่ (Y)
50 μ 2.	blastula stage	6–12 ชม.	การแบ่งเซลล์ของตัวอ่อนเพิ่มจำนวนมากขึ้นและหมุนเร็วมากภายในถุงไข่
50 μ 3.	gastrula stage	10–18 ชม.	เซลล์ตัวอ่อนเริ่มปรากฏปุ่มของส่วนที่เป็นตัวยื่นออกมาด้าน animal pole และส่วนเนื้อเยื่อลำตัวยังเชื่อมต่อไปยังด้าน vegetal pole

ตารางที่ 3 (ต่อ)

	early veliger larva stage	15–39 ชม.	เริ่มเป็นลูกทากวัยอ่อน แต่ยังคงตัวสั้นอยู่ และเริ่มสร้างเปลือก (S) มาห่อหุ้มอวัยวะภายในที่เริ่มปรากฏเป็นรูปร่าง ในขณะที่ตัวอ่อนหมุนตัวเองตลอดเวลาอย่างไม่มีทิศทาง
4.			
	veliger larva stage	1–7 วัน	ตัวอ่อนภายในถุงขยายขนาดและมีความยาวเพิ่มขึ้น เนื้อเยื่อของอวัยวะภายในแยกส่วนมากขึ้น เริ่มปรากฏช่องทางเดินอาหาร (G) จากด้านหน้าส่วนของปากไปยังทวารที่เป็นเปลือก
5.			
	early veliger stage	2–9 วัน	ตัวอ่อนเริ่มเปลี่ยนรูปร่างโดยฟักออกจากถุงไข่ และสามารถเคลื่อนที่โดยใช้ขนแฉี่ (C) ที่ยาวขึ้น มีกระเพาะอาหาร (S) และหัวใจ (H) แยกส่วนชัดเจน เกิดตุ่มสีดำ 2 จุดของตา (E)
6.			

ตารางที่ 3 (ต่อ)

7.	veliger stage	7-11 วัน	เริ่มมีช่องปากและเท้า(F) ยื่นออกมาจากส่วนกลางลำตัว บริเวณด้านที่เปิดของเปลือกมีส่วนที่เป็นเนื้อเยื่อ(M) เพิ่มขึ้น อวัยวะภายในมีการขยายและอัดกันแน่น อยู่ในช่องว่างจากส่วนหน้าไปจนถึงส่วนท้ายของเปลือก แต่ยังไม่ทำหน้าที่อย่างแท้จริง เห็นการยึดหดของกล้ามเนื้อภายในเปลือกชัดเจน ส่วนของเท้ายื่นออกเพื่อหาที่ลงเกาะและสลัดเปลือกทิ้งออกไป

การพัฒนาตัวอ่อนของทากเปลือยชนิด *P. lugubris* เป็นแบบตัวอ่อนระยะ veliger ที่ดำรงชีวิตเป็นแพลงก์ตอน สามารถเคลื่อนที่ได้โดยอิสระ เพื่อเป็นการแพร่กระจายของทากเปลือย ในธรรมชาติไปในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งเป็นการพัฒนาของตัวอ่อนที่เกิดขึ้นกับทากส่วนใหญ่ ทากเปลือยในระยะนี้จะมีเปลือกบางเป็นรูปไข่ (oval) หรือ รูปรี (oblong) เมื่อทากเปลือยเปลี่ยนแปลงรูปร่าง เข้าสู่ตัวเต็มวัยเปลือกจะหลุดออก เมื่อลงคลานกับพื้น การลงเกาะ ของลูกทากที่ฟักออกจากถุงห่อหุ้มแล้วมาเป็นระยะ veliger ซึ่งยังมีเปลือกติดอยู่และใช้ cilia พัดโบกเพื่อการล่องลอยอย่างอิสระในน้ำ ใช้ระยะเวลาในช่วงนี้ 2-11 วัน จากนั้นตัวอ่อนจะสลัดเปลือกทิ้งและเปลี่ยนแปลงรูปร่างเพื่อลงคลานกับพื้น โดยใช้ส่วนของเท้า (foot) ที่ยื่นออกมาบริเวณส่วนท้ายของลำตัวเหวี่ยงไปติดกับพื้นหรือผนังของตู้กระจกหรือวัสดุที่ต้องการลงเกาะ จากการศึกษาครั้งนี้ลูกทากเปลือยอยู่ในระยะ veliger โดยที่สามารถใช้ชีวิตแบบแพลงก์ตอนประมาณ 1-2 วัน ซึ่งต่างจากที่ Anuschka *et al.* (2007) รายงานไว้ว่า ลูกทากระยะ veliger ที่มีเปลือกหุ้มและใช้ชีวิตแบบแพลงก์ตอนสามารถยึดอายุออกไปได้อีก 2-3 วัน หากยังไม่พบสถานที่ลงเกาะที่เหมาะสม

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาชีววิทยาการสืบพันธุ์ของทากเปลือยชนิด *P. lugubris* จากตัวอย่างทากเปลือยที่นำมาศึกษา จำนวน 3 ตัว ในช่วงที่ทำการศึกษาพบว่าแต่ละตัวสามารถวางไข่ได้ 2 ครั้ง จำนวนแถบไข่ตั้งแต่ 6 – 58 แถบต่อครั้ง ระยะเวลาที่ฟักออกจากถุงไข่เป็นตัวมากที่สุดคือ 4 วัน การศึกษาลักษณะพัฒนาการของตัวอ่อนทากเปลือยตั้งแต่ระยะที่เริ่มแบ่งเซลล์และสร้างเปลือกภายในถุงไข่ จากนั้นฟักออกจากถุงไข่โดยตัวอ่อนยังอยู่ในเปลือกจนถึงระยะก่อนลงคลานกับพื้น สามารถแบ่งออกเป็น 7 ระยะ โดยใช้ลักษณะการเปลี่ยนแปลงรูปร่างและอวัยวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 11 วัน จากนั้นตัวอ่อนจะสลัดเปลือกทิ้งเพื่อหาที่ลงเกาะที่เหมาะสม และเปลี่ยนแปลงรูปร่างเป็นระยะวัยรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การเก็บตัวอย่างทากเปลือยเพื่อศึกษาครั้งนี้ เก็บจากบริเวณหน้าสถาบัน ฯ และไม่สามารถพบได้ตลอดทั้งปี ทำให้มีจำนวนตัวอย่างแม่ทากเปลือยที่นำมาทำการศึกษาน้อย ดังนั้นควรมีการสำรวจและเก็บตัวอย่างจากพื้นที่อื่น ๆ เพิ่มเพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างมากขึ้นสามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติได้ และเนื่องจากทากเปลือยมีวงจรชีวิตสั้น ดังนั้นจึงต้องเร่งทำการศึกษาในช่วงเวลาที่เก็บตัวอย่างได้ การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพัฒนาการของตัวอ่อนระยะต่าง ๆ เท่านั้น ยังไม่ได้ศึกษาในระยะที่ลงคลานกับพื้นจนถึงตัวเต็มวัย อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของตัวอ่อนทากเปลือยที่ลงเกาะหรือคลานกับพื้น ดังนั้นหากมีการเลี้ยงเพื่อศึกษาเพิ่มเติมและเพื่อเป็นแนวทางการเพาะเลี้ยงทากทะเลสวยงามชนิดอื่น ๆ ควรเตรียมตู้ทดลองให้มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการลงเกาะของตัวอ่อน และเตรียมปะการังชนิดที่เป็นอาหารให้เพียงพอ เพื่อให้ อัตราการรอดสูงขึ้น และสามารถส่งเสริมให้นำมาเลี้ยงเป็นสัตว์ทะเลสวยงามได้

เอกสารอ้างอิง

- กิติชกร สรรพพานิช และ ชีระพงษ์ ค้วงดี. 2551. ทากทะเลชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงของอ่าวไทย. บทคัดย่อการประชุมวิชาการวิทยาศาสตร์ทางทะเล 2551 สาขานิเวศวิทยา. หน้า 26.
- ณรงค์พล สิทธิทวีวัฒน์. 2544. การศึกษาชนิดและการแพร่กระจายของทากเปลือยในแนวปะการังของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์. วท.ม. (วิทยาศาสตร์ทางทะเล). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 250 หน้า.
- Animal diversity. web. 2008. <http://animaldiversity.ummz.umich.edu>
- Anuschka, F. R. J. Toonen and M.G. Hadfield. 2007. Host shift and speciation in a coral feeding nudibranch. **In**: Proceeding of the Royal Society Biological Science. Vol. 274(1606). 7 January 2007. University of Hawaii, USA. pp. 111–119.
- Behrens, D.W. 1991. Pacific Coast Nudibranchs. California Sea Challengers, Monterey, California. *Biol. Trop.* **48**: 2-3.
- Chia.F.S. and R. Koss. 1978. Development and metamorphosis of the planktotrophic larvae of *Rostanga pulchra* (Mollusca: Nudibranchia). *Mar. Biol.* **46**:109–119.
- Ellis. 1998. <http://www.talaythai.com/Education/Nudibranch>
- Gosliner, T.M. 1982. The genus *Janolus* (Nudibranchia: Arminacea) from the Pacific coast of North America, with a reinstatement of *Janolus fuscus* O'Donoghue, 1924. *The Veliger*, **24**: 219-226.
- Haase, M. and A. Karlsson. 2000. Mating and the interred function of the genital system of the nudibranch, *Aeolidiella glauca* (Gastropoda: Opisthobranchia: Aeolidiidae). *Invert. Biol.* **119(3)**: 287–298.
- Karlsson, A. and M. Haase. 2002. The enigmatic mating behaviour and reproduction of a simultaneous hermaphrodite, the nudibranch *Aeolidiella glauca* (Gastropoda, Opisthobranchia). *Can. J. Zool.* **80(2)**: 260-270
- Kozzloff, E.N. 1990. Invertebrate. Saunders College Publishing, U.S.A. 866 pp.
- Marinelifephotography.com. 2008. <http://www.marinelifephotography.com/marine/marine.htm>
- Nudipixel. net. 2008. <http://www.nudipixel.net/taxonomy/>
- Oceanlink island. Net. 2008. <http://www.oceanlink.island.net/biodiversity/nudibranchs.html>

- Rudman, W.B. 1981. Further studies on the anatomy and ecology of opisthobranch molluscs feeding on the scleractinian coral *Porites*. *Zool. J. Linnean Soc.* **71(4)**: 373-412.
- Well, E.F. and C.W. Bryce. 1993. *Sea Slugs of Western Australian*. Western Australian Museum, Perth. 184 pp.

ภาคผนวก

การจำแนกชนิดของทากเปลือยโดยใช้ลักษณะภายนอก ที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย

1. ทากเปลือยในกลุ่มของ Aeolids จะสร้าง mantle ให้มีลักษณะคล้ายเขาสัตว์ปลายแหลมอ่อนนุ่มบางชนิด คล้ายนิ้วมือยื่นขึ้นมา เรียกว่า cerata เช่น ทากเปลือยชนิด *Phestilla lugubris* (Bergh, 1870)
2. การจำแนกจากลักษณะของแถบไข่ที่วางออกมามีลักษณะเป็นริบบิ้น
3. การจำแนกจากชนิดของปะการังที่ทากเปลือยกินเป็นอาหาร คือ ปะการัง Porites
4. ส่งภาพถ่ายทากเปลือยที่ต้องการศึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจำแนกและยืนยันชนิด ที่เวปไซด์ <http://www.nudipixel.net/photo/00006956/photographer/ratree/>

Comment from Richard Willan: This is the brown flattened aeolid nudibranch barely visible in the centre of this photo surrounded by its spawn masses.

Location: Phuket, Thailand
Photographer: Ratre Suksuwan
Camera: Sony Cyber-shot DSC-W7 › View EXIF properties
Taken on: October 31, 2007
Viewed: 476 times
Posted: 6 months ago
Updated: 6 months ago

« First photo | Other photos by Ratre Suksuwan | Last photo »

Other photos of *Phestilla lugubris*

Phestilla lugubris

Location: Lembeh, Indonesia

By: Erwin Kodiat

Updated 1 year ago

Viewed 713 times

Phestilla lugubris

Location: Bahia de Banderas, Mexico

By: Alicia Hermosillo

Updated 8 months ago

Viewed 500 times

Phestilla lugubris

Location: Anilao, Philippines

By: Graham Abbott

Updated 7 months ago

Viewed 489 times

Scientific Classification

Kingdom	Animalia
Phylum:	Mollusca
Class:	Gastropoda
Subclass:	Opisthobranchia
Order:	Nudibranchia
Suborder:	Aeolidina
Family:	Tergipedidae
Genus:	Phestilla
Species:	lugubris

